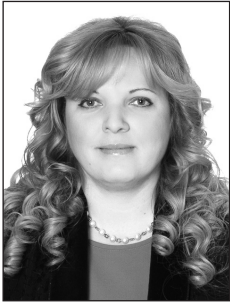

ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

Оксана БЛАЖІВСЬКА,

суддя Господарського суду м. Києва,
доцент кафедри інтелектуальної власності
юридичного факультету Київського національного
університету імені Тараса Шевченка,
кандидат юридичних наук

УДК 342.1

СПАДКОВЕ ПРАВО ЗА ГАЛИЦЬКИМ ЦИВІЛЬНИМ КОДЕКСОМ 1797 РОКУ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Із прийняттям у 2003 році чинного Цивільного кодексу України зміни в правовому регулюванні спадкових відносин набули кардинально іншого характеру: зросла значимість заповіту як способу вираження волі заповідача (закріплено такі різновиди заповіту, як: секретний заповіт, заповіт подружжя, заповіт з умовою), виникла можливість договірної регуляції відносин із виконання розпорядження його власника замість передання права власності на майно (спадковий договір), істотно розширилася черговість спадкування за законом (виокремлено п'ять черг спадкоємців за законом), не допускається подання заяви про прийняття спадщини представниками спадкоємців тощо.

Проблеми спадкового права перебувають у центрі уваги не лише сьогодні. Вони становили інтерес у різні історичні періоди розвитку законодавства на українських землях: і за часів існування Київської Русі як самостійної держави, і у період втрати самостійності українських земель.

В історії права першою кодифікацією цивільного законодавства українських земель (так і в Європі) визнається Галицький цивільний кодекс 1797 року (ГЦК) [1]. Водночас, як справедливо зазначає Вільгельм Браунедер, ГЦК незаслужено відкинуто на задній план, якщо взагалі не віддано повному забуттю в історії приватного права [2, 9]. У підручниках із тео-

рії держави і права, як правило, відсутня згадка про цю кодифікацію, тим більше аналіз його основних інститутів. Розвиток права на західноукраїнських землях кінця XVIII – першої половини XIX століття пов'язують із Загальним цивільним уложенням Австрійської імперії 1811 року [3, 258]. Разом із тим у ГЦК велика увага приділялася спадковому праву – йому було присвячено дев'ять глав (від X до XVIII).

Такий інтерес до спадкового права зумовлений тим, що воно гарантує можливість визначити долю майна після смерті його власника. З цим пов'язаний інтерес як самого власника майна (спадкодавця), так і його правонаступників (спадкоємців). Зрозуміло, що власнику не байдуже, до кого перейде його майно у разі його смерті, як і спадкоємці зацікавлені у справедливому розподілі спадкового майна.

Слід зазначити, що в науковій юридичній літературі до спадкового права завжди був особливий інтерес. Так, окремі проблеми спадкування на сьогодні опрацьовували у своїх дисертаційних дослідженнях вітчизняні науковці, зокрема: Ю.О. Заїка [4], О.О. Бичківський [5], В.В. Васильченко [6], В.В. Валах [7], А.В. Гончарова [8], С.В. Мазуренко [9], Х.З. Піцик [10], С.Я. Рабовська [11], Є.О. Рябоконт [12], О.В. Скрипник [13], Н.Б. Солтис [14], О.О. Терехова [15], Є.І. Фурса [16], О.Ю. Цибульська [17] та інші. Проте у роботах цих учених

питання правового регулювання спадкових відносин у ГЦК не розглядалося.

Отже, існує потреба здійснити історико-правовий аналіз спадкового права за ГЦК, що дасть можливість переглянути значення цієї кодифікації при дослідженні походження та розвитку вказаного інституту. Тому зазначене питання актуальне і потребує самостійного вивчення, що є метою цієї наукової статті.

ГЦК становить для нас інтерес у контексті ідеологічного, догматичного та юридичного джерел пізнання цивільного права. Його розробники характеристику кожного правового інституту розпочинали із визначення основних категорій. Так, спадкове право тлумачилося як переважне і виключне право набувати спадщину. При цьому наголошувалося, що спадкове право є речовим правом (2.10.322). Тобто спадкове право регулювало відносини правонаступництва, де об'єктом виступала спадщина, а учасниками – спадкодавець, спадкоємець, відказоодержувач.

У свою чергу, спадщина включала: 1) усі речі, всі права, якими будь-хто володів до настання смерті, а зі смертю втратив, майно, залишене покійним для спадкоємця (2.10.321); 2) зобов'язання, які спадкодавець повинен був виконати зі свого майна (борги, відшкодування збитків, грошові штрафи, присуджені, але не сплачені), а також правочини – переходили до спадкоємця (2.10.327). Тобто об'єктом спадкування виступали не лише права спадкодавця, а й обов'язки, які належали спадкодавцю за його життя і переходили до спадкоємців після відкриття спадщини.

Законом також було встановлено правило про неможливість успадкування окремих прав спадкодавця. Наприклад, до спадщини не включався легат, як частина (право, грошова сума), що була призначена заповідачем для когось (2.10.333). Особа, на користь якої встановлено легат, називалася відказоодержувачем.

Основними суб'єктами спадкового права виступали спадкоємці. Однак у ГЦК закріплювався перелік осіб, яких за законом позбавляли права на спадкування:

1) особи, яких було викрито судом у подружній зрадї, – виключалося їх право на

спадкування як за заповітом, так і на підставі домовленості (2.10.336);

2) незаконні корпорації і об'єднання (2.10.337);

3) той, хто безчесно і тяжко нашкодить репутації, добробуту, майну заповідача чи його дітей, чи його батьків, чи його подружжю, – не мав права на спадкування, доки заповідач не підтвердить, що його прощено (2.10.338);

4) той, хто хитрїстю схилить заповідача до оголошення чи неоголошення останньої волі чи уже виражену волю розтлумачить інакше, – позбавлявся права на спадкування і зобов'язувався відшкодувати завдану з його вини шкоду (2.10.339);

5) іноземці, яких в Австрії позбавили спадщини (2.10.341).

Отже, зазначені особи не мали права на спадщину, незважаючи на їх включення як до заповіту, так і віднесення до спадкоємців за законом. Таких спадкоємців законодавець поділяв на окремі групи, до яких належали особи, які не вправі були спадкувати за заповітом, за законом і за домовленістю сторін.

У ГЦК встановлювалися три підстави виникнення права спадкування (2.10.331):

1) за останньою волею заповідача;

2) за домовленістю;

3) за законом.

На особливу увагу заслуговує правова категорія «остання воля», яку у ГЦК розкрито як «розпорядження стосовно речі, в силу якого власник передавав свою річ чи частину речі одній або кільком особам, перебуваючи у свідомості, в присутності свідків, для того, щоб він не відкликав назад оголошене рішення про свій намір» (2.11.345). Остання воля могла бути виражена у двох документах:

1) заповіті, якщо останньою волею призначався спадкоємець, якому передавалася частина усїєї спадщини (2.11.346; 2.11.347);

2) кодицилі, якщо призначалися окремі легати чи висловлювалися інші розпорядження, за якими передавалася лише конкретна річ із спадщини чи конкретна грошова сума, конкретне право незалежно від складу спадщини (2.11.346; 2.11.347).

У ГЦК закріплювалися вимоги до заповідача. Так, заповідачем могла бути людина, здатна в момент оголошення заповіту ясно і чітко виражати свою волю. Заповідальну дієздатність законодавець ставив у залежність від здатності усвідомлювати значення свого вчинку, що залежала від віку та стану здоров'я. Тому заборонялося складати заповіт: а) тим особам, які виражали свою волю, перебуваючи у стані гніву, божевілля, отупіння, сп'яніння; б) якщо внаслідок насилля, обману, істотної помилки воля осіб могла бути перекручена щодо особи спадкоємця чи спадкового майна (2.11.360); в) особам, які були винні у скоєнні тяжкого злочину і засуджені до тюремного ув'язнення, – з дня державного рішення і протягом усього строку покарання (2.11.368).

Зі змісту ГЦК (2.11.365) випливає, що законодавець розрізняв два види заповідальної дієздатності: 1) повна заповідальна дієздатність, – з досягненням людиною 18 років (2.11.365); 2) неповна заповідальна дієздатність, – нею володіли: мінори (діти віком від 14 до 18 років), яким надавалося право складати заповіт з дозволу законного опікуна чи батьків (2.11.365); марнотратники, яким така можливість була надана суддею (2.11.369). Таким чином, діти віком до 14 років не володіли правом складати заповіт, оскільки вони не досягли зрілого для усвідомлення своїх дій віку (2.11.365).

Законодавець встановлював також підставу, за якої заповіт визнавався недійсним, а саме: якщо його було складено особою, яка позбавила себе життя (2.11.368).

У ГЦК встановлювалися вимоги до форми складання заповіту. Так, заповіт можна було скласти письмово чи оголосити усно. Водночас заповіт у письмовій формі можна було скласти як при свідках, так і без них (2.11.372). Якщо заповіт було складено у присутності свідків, то останні повинні були власноручно засвідчити правочин для підтвердження того, що такою була воля заповідача, а для цього слід було поставити печатку та підпис на лицьовій чи зовнішній сторінці заповіту на незаповненому місці (2.11.377). При цьому допуска-

лося, щоб свідки не знали про зміст заповіту (2.11.377).

Обов'язковою була присутність свідків (не менше трьох), якщо заповіт написано не заповідачем, а іншою особою. У такому випадку від заповідача вимагалось лише поставити свій підпис чи знак власноручно (2.11.375).

Законодавець встановлював, що не будь-яка особа могла бути свідком. Так, не могли бути свідками: 1) божевільні, діти (віком до 7 років) (2.11.372); 2) особи, які не розуміли мову заповідача, не вміли читати, – не могли бути свідками письмового заповіту (2.11.386); 3) особи, які сповідали не християнську релігію, – не могли бути свідками християнина (2.11.387); 4) особи, засуджені за кримінальною справою за підробку чи за безчесний спосіб одержання доходу (2.11.388); 5) спадкоємець, чоловік спадкодавця, батьки, діти, родичі по сестрі, домашня прислуга (2.11.389); 6) люди, що належали до стану священнослужителів, жінки, підлітки до 18 років (2.11.391), однак під час війни, плавання на кораблі, у місцях поширення епідемії і зарази такі особи могли бути допущеними до того, щоб бути свідками заповіту (2.11.392). Водночас сліпі, глухі, німі могли виступати свідками заповіту (2.11.386).

У ГЦК встановлювалися умови законності і дійсності заповіту та кодицилу, які були складені у письмовій формі і ставилися у залежність від їх змісту. Так, заповідач повинен був вказати день, рік та місце, де було складено заповіт, підписати, зазначивши ім'я і прізвище, поставити печатку чи інший знак (2.11.373).

Стосовно ж змісту заповіту у ГЦК закріплювалося правило про те, що заповідачу заборонялося залишати за іншими особами право призначати свого спадкоємця (2.11.357). Тобто заповідач повинен був у заповіті вказати конкретну особу спадкоємця, відповідно, передавати таке право іншим особам заборонялося.

Водночас згідно з ГЦК заповідачу надавалося право крім основного спадкоємця вказати додаткового на той випадок, якщо основний спадкоємець помре до моменту відкриття спадщини чи з іншої причини

не успадкує призначену йому спадщину (2.12.398). Таке правило дістало назву «підпризначення спадкоємця». При цьому заповідач мав право встановити порядок (черговість) спадкування додатковими спадкоємцями («перший спадкоємець» – «другий спадкоємець» – «третій спадкоємець» тощо).

Законодавець виділяв три способи підпризначення спадкоємця: 1) звичайне підпризначення; 2) пупіларне підпризначення; 3) фідейкомісарне підпризначення (2.12.401).

Звичайне підпризначення застосовувалося заповідачем у двох випадках: а) якщо спадкоємець не міг прийняти спадщину; б) якщо спадкоємець не бажав, не усвідомлював, і навпаки (2.12.402).

Пупіларне підпризначення надавало право батькам підпризначати інших спадкоємців своїм неповнолітнім, божевільним, недоумкуватим дітям на той випадок, якщо вони помруть і не зможуть заповісти своє майно. Винятком із цього правила було народження у таких дітей потомства (2.12.399; 2.12.405).

Фідейкомісарне підпризначення означало, що заповідач мав право зобов'язати свого спадкоємця, аби він не відчужував прийняту спадщину і не розпоряджався нею у своєму заповіті, щоб він залишив після своєї смерті спадщину другому названому, якого б пов'язав таким самим зобов'язанням стосовно третього спадкоємця (2.12.402). Тобто фідейкоміс – це розпорядження, в силу якого конкретно визначене майно оголошувалося невідчужуваним сімейним майном усіх потомків якогось роду чи майном багатьох наступних поколінь цього роду (2.12.413).

У ГЦК встановлювалися підстави, за яких підпризначення втрачало силу: звичайне підпризначення – після прийняття спадщини, пупіларне підпризначення – після досягнення повноліття неповнолітнім спадкоємцем, фідейкомісарне підпризначення – після смерті законних підпризначених спадкоємців (2.12.411).

За тих часів вважалося істотною помилкою, якщо заповідач не згадав у заповіті своїх рідних за низхідною лінією і не за-

повів нікому з них що-небудь зі спадщини (2.11.361). Таким чином, у ГЦК встановлювалася обов'язкова законна частка у спадщині для таких осіб: дітей (власних дітей, онуків і онучок), батьків (власних батьків, діда і бабки), другого із подружжя (2.17.562). Разом із тим у законі було чітко визначено розмір обов'язкової частки для кожного із родичів окремо. Наприклад, законна частка мінора становила половину, для повнолітнього – третю частину тієї частки, яку б вони отримали при спадкуванні за законом і відсутності заповіту (2.17.566); для батьків – третину усієї спадщини дитини (2.17.567); для другого подружжя – третину у випадку, якщо стосовно нього не буде заповіту (2.17.568).

У ГЦК було встановлено перевагу прав осіб, які мали право на обов'язкову законну частку, над правами легатів і кредиторів спадкодавця. Про це свідчить правило, яке полягає в тому, що законна частка повинна бути виплачена необхідним спадкоємцям раніше легатів та інших обтяжень, які виникали у зв'язку з виявленням останньої волі заповідача (2.17.571).

На увагу заслуговує також норма, що у випадку, коли необхідний спадкоємець марнотратник, тоді для захисту спадкового майна від кредиторів спадкодавця дозволялося позбавити його спадщини. При цьому обов'язковою умовою такої дії було те, щоб його частка перейшла його дітям (2.17.587).

Разом із тим заповідачу надавалося право призначати спадкоємця за певної умови, на визначений строк чи з певною метою, змінити чи визнати недійсним заповіт або кодицил, якщо це не суперечило домовленості (2.14.483).

У будь-якому заповіті можна було передбачити умови, від настання яких залежала дійсність права спадкування. Законодавець розрізняв відкладальну і скасувальну умови. Відкладальна умова – це така умова, після здійснення якої право спадкування втрачає силу, а скасувальна умова – це умова, яка із настанням відміняє саме право (2.14.484). Водночас встановлювалася заборона про закріплення таких умов, як: обітниця безшлюбності

спадкоємця чи відказоодержувача, для яких немає перешкод для вступу в шлюб. Проте законною визнавалася умова, за якої спадкоємець не повинен був брати за дружину конкретну особу чи вдову, у якої були діти, чи приймати на себе інші об'язки (2.14.488).

Заповіт визнавався одностороннім розпорядженням, що починало діяти лише після смерті заповідача. Тому до смерті заповідачу надавалося право скасувати заповіт і кодицил, але із врахуванням деяких особливостей щодо порядку його здійснення. Так, виражати свою нову волю заповідач міг у такі способи: 1) складання нового заповіту, що скасував попередній заповіт за умови, якщо він містив інше розпорядження щодо того самого майна (2.14.500); 2) подання заяви про зміну волі із власноручним підписом (2.14.505); 3) усна заява у присутності свідків (2.14.505).

Особливий інтерес становить також урегулювання в ГЦК спадкового договору чи договору про правонаступництво. За таким договором одна сторона об'язалася передати своє майно чи його частину у власність другій особі, а ця особа у встановленому порядку зобов'язувалася виконувати розпорядження власника майна (2.15.513).

За правовою природою цей договір міг бути як одностороннім, так і двостороннім, залежно від того, чи встановлювалося право одним із контрагентів, чи взаємними об'язанками і їх прийняттям (2.15.518).

Законодавець встановлював обмеження щодо особи, яка могла розпорядитися своїм майном у спадковому договорі. Це, зокрема, мінори, які мали заповідальну дієздатність, однак не мали права виступати розпорядником майна за спадковим договором (2.15.520).

Що ж до співвідношення спадкового договору і заповіту, то у ГЦК було відображене наступне бачення його творця: 1) спадковий договір не можна було відмінити заповітом (2.15.522); 2) до спадкоємців за заповітом, а за відсутності заповіту – до спадкоємців за законом переходило майно, яке не було охоплено спадковим договором (тобто від змісту спадкового договору

залежав склад спадщини при спадкуванні за заповітом і законом) (2.15.522); 3) за спадковим договором переходило майно за винятком четвертої частини спадщини, яка повинна була обов'язково перейти при спадкуванні за заповітом (2.15.523); 4) заповіт міг бути змінений і скасований заповідачем, а спадковий договір – лише за взаємною згодою його сторін (2.15.527).

Стосовно останнього виду спадкування – спадкування за законом – зазначалося, що згідно з ГЦК воно наставало у таких випадках (2.16.529): 1) відсутність заповіту; 2) частина майна не охоплена заповітом; 3) у заповіті не згадано про осіб, яким повинна належати частина майна, що, відповідно, порушувало їх законні права.

Спадкування за законом здійснювалося у порядку черговості до найближчих родичів, тобто тих, хто мав відношення до нього за найближчою лінією (2.16.530; 2.16.533). При цьому розрізняли наступні лінії споріднення: перша лінія – родичі, які мали відношення до заповідача від самого свого народження; друга лінія – батько й мати заповідача і ті особи, які разом з ним мали відношення до його батька і матері; третя лінія включала діда як по матері, так і по батьку, а також сестер і братів батьків; четверта – прадіда по батьку і по матері, а також їхніх потомків; п'ята включала прапрадідів з обох сторін та усіх їхніх потомків; шоста – батьків прапрадідів заповідача з усіма їхніми дітьми і низхідними родичами (2.16.533). Водночас законодавець наголошував, що сьома й більш дальні лінії споріднення не володіли ніяким правом відносно залишеної спадщини (2.16.555). У тому випадку, якщо у заповідача нікого із названих родичів не залишиться, тоді на підставі закону спадкоємцем виступав той із подружжя, хто пережив спадкодавця (2.16.556). Траплялися випадки, коли було відсутнє й подружжя, тоді спадщина оголошувалася вимороченою і передавалася у власність фіску (2.16.556).

У ГЦК було врегульовано також порядок здійснення права на спадкування. Так, для прийняття спадщини спадкоємець повинен був звернутися до судді із

відповідною заявою (2.18.589). При цьому добросовісне управління спадковим майном за ГЦК не замінювалося поданням заяви про прийняття спадщини (2.18.619). У ГЦК встановлювався строк для прийняття спадщини – протягом шести місяців після смерті спадкодавця (2.18.610). Водночас цей строк за істотних підстав міг бути продовжений на три місяці (2.18.612).

Таким чином, проведений аналіз спадкового права за ГЦК дає змогу зробити наведені нижче висновки.

1. Встановлювалися три види спадкування: за останньою волею заповідача; за домовленістю; за законом. При цьому остання воля могла бути виражена у заповіті та кодицилі.

2. Закріплювалася свобода заповіту, що надавала заповідачу право визначати зміст заповіту на власний розсуд (призначати основного спадкоємця, підпризначати спадкоємця, позбавляти спадщини,

встановлювати заповідальний відказ, передбачати умови переходу права на спадщину тощо). При цьому закріплювався перелік осіб, які мали право на обов'язкову частку у спадщині незалежно від змісту заповіту.

3. Правове регулювання одержав спадковий договір, за яким одна сторона обіцяла передати своє майно чи його частину у власність другій особі, а ця особа у встановленому порядку зобов'язувалася виконувати розпорядження власника майна.

4. Спадкування за законом будувалося на засадах послідовності закликання черг до спадкування та рівності часток спадкоємців однієї черги. Закріплювалося спадкування за правом представлення.

5. У сучасному цивільному праві України відображено основні ідеї спадкового права за ГЦК, що свідчить про їх спільне правове підґрунтя – римське приватне право.

Список використаних джерел:

1. Гражданский кодекс Восточной Галиции 1797 г. / [пер. с лат. А. Гужвы]; [под ред. О. Кутателадзе, В. Зубаря]. – М.: Статут; Одесса, 2013. – 536 с.
2. Браунэдер Вильгельм. Гражданский кодекс Галиции – первая кодификация частного права в Европе / Вильгельм Браунэдер // Гражданский кодекс Восточной Галиции 1797 г. / [пер. с лат. А. Гужвы]; [под ред. О. Кутателадзе, В. Зубаря]. – М.: Статут; Одесса, 2013. – С. 9–25.
3. Історія держави і права України: [підруч.] / А.С. Чайковський, В.І. Багрименко, Л.О. Зайцев, О.Л. Копиленко та ін.; [за ред. А.С. Чайковського]. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 512 с.
4. Заїка Ю.О. Спадкове право в Україні: становлення і розвиток: [монографія] / Ю.О. Заїка. – К.: КНТ, 2007. – 288 с.
5. Бичківський О.О. Регулювання спадкових правовідносин за законодавством України та зарубіжних країн: приватно-правовий аспект: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук: 12.00.03 / О.О. Бичківський; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2012. – 20 с.
6. Васильченко В.В. Рецепція римського спадкового права в сучасному спадковому праві України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Васильченко Віталій Васильович; Київський ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 1997. – 175 с.
7. Валах В.В. Порівняльно-правова характеристика спадкових правовідносин в Україні та зарубіжних країнах (Російській Федерації, Франції, Німеччині, США): автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук : 12.00.03 / В.В. Валах; Акад. прав. наук України, НДІ приват. права і підприємництва. – К., 2009. – 19 с.
8. Гончарова А.В. Спадкова трансмісія та спадкове представлення: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук: 12.00.03 / А.В. Гончарова; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2012. – 20 с.
9. Мазуренко С.В. Спадковий договір у цивільному праві України: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук / С.В. Мазуренко; Одес. нац. юрид. акад. – Одеса, 2004. – 20 с.
10. Піцик Х.З. Права та обов'язки спадкоємця і спадкодавця при спадкуванні за законом: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук: 12.00.03 / Х.З. Піцик; НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. – К., 2012. – 16 с.
11. Рабовська С.Я. Спадкування прав засновника (учасника) корпоративного підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук / С.Я. Рабовська; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2007. – 20 с.

12. Рябокони́ Є.О. Спадкове правовідношення в цивільному праві / Є.О. Рябокони́; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К.: Віпол, 2002. – 266 с.
13. Скрипник О.В. Юридичні конструкції спадкового права: теоретико-компаративістське дослідження: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук: 12.00.01 / О.В. Скрипник; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». – Одеса, 2012. – 21 с.
14. Солтис Н.Б. Житлові права у спадкових правовідносинах: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук : 12.00.03 / Н.Б. Солтис; Н.-д. ін-т приват. права і підприємництва Нац. акад. прав. наук України. – К., 2011. – 20 с.
15. Терехова О.О. Здійснення, охорона та захист суб'єктивних спадкових прав: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук: 12.00.03 / О.О. Терехова; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2012. – 18 с.
16. Фурса Є.І. Спадкові правовідносини у нотаріальній та судовій практиці: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук: 12.00.03 / Є.І. Фурса; НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. – К., 2004. – 20 с.
17. Цибульська О.Ю. Правовідносини, що виникають внаслідок заповідальних розпоряджень за цивільним законодавством України: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук : 12.00.03 / О.Ю. Цибульська; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». – Одеса, 2011. – 19 с.

Оксана БЛАЖІВСЬКА

СПАДКОВЕ ПРАВО ЗА ГАЛИЦЬКИМ ЦИВІЛЬНИМ КОДЕКСОМ 1797 РОКУ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

У статті проводиться історико-правовий аналіз основних засад спадкового права за Галицьким цивільним кодексом 1797 року. Визначено види спадкування: за останньою волею заповідача; за домовленістю; за законом. Розкрито заповіт і кодицил як форми вираження останньої волі спадкодавця. Охарактеризовано принцип свободи заповіту, що надавав заповідачу право визначати зміст заповіту на власний розсуд. Розкрито особливості укладання та виконання спадкового договору. Визначено черги спадкоємців за законом, які закликалися до спадкування на засадах послідовності та рівності часток спадкоємців однієї черги. Охарактеризовано спадкування за правом представлення. Зроблено висновок про те, що у сучасному цивільному праві України відображено основні ідеї спадкового права за ГЦК 1797 року, що свідчить про їх спільне правове підґрунтя – римське приватне право.

Ключові слова: спадщина; спадкове право; заповіт; кодицил; спадкодавець; спадкоємець; легат; заповідальний відказ; підпризначення спадкоємця; спадковий договір.

Оксана БЛАЖИВСКАЯ

НАСЛЕДСТВЕННОЕ ПРАВО ПО ГРАЖДАНСКОМУ КОДЕКСУ ГАЛИЦИИ 1797 ГОДА: ИСТОРИКО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ

В статье проводится историко-правовой анализ основных принципов наследственного права по Гражданскому кодексу Галиции 1797 года. Определены виды наследования: по последней воле завещателя; по соглашению; по закону. Раскрыты завещание и кодицил как формы выражения последней воли наследодателя. Охарактеризован принцип свободы завещания, в соответствии с которым завещателю предоставлялось право определять содержание завещания по своему усмотрению. Раскрыты особенности заключения и исполнения наследственного договора. Определены очереди наследников по закону, которые призывались к наследованию на основе последовательности и равенства долей наследников определенной очереди. Охарактеризовано наследование по праву представления. Сделан вывод о том, что в современном гражданском праве Украины

отражены основные идеи наследственного права по ГКГ 1797 года, что свидетельствует об их общей правовой основе – римском частном праве.

Ключевые слова: наследство; наследственное право; завещание; кодицил; наследодатель; наследник; легат; завещательный отказ; подназначение наследника; наследственный договор.

Oksana BLAZHIVSKA

RIGHT OF INHERITANCE ACCORDING TO THE GALICIAN CIVIL CODE 1797: HISTORICAL AND LEGAL ISSUES

The article deals with the historical and legal issues of inheritance according to the Galician Civil Code, 1797. The author indicates different types of inheritance (succession): by the last will of the testator, by agreement, by law. Special attention was paid to the testament and codicil as expressions of the testators' last will. Also the researcher characterizes the principle (conception) of the freedom of disposition by his will and the problems with the conclusion and implementation of inheritance contract. She analyses the order of hereditary succession on the principles of the specified order and equity shares. And one more question is discussed in this very paper – inheritance by right of representation.

The conclusion is that modern civil law of Ukraine reflects the main ideas of inheritance according to the Galician Civil Code, cause to their common legal basis – Roman private law.

Keywords: the Galician Civil Code, 1797; heritage; succession; inheritance law; testament; codicil; testator; legate; disclaimer of inheritance; substitutional bequest; inheritance contract.

